

SPORAZUMI O PRIZNANJU KRIVNJE U POSTUPCIMA PRED MEĐUNARODNIM KAZNENIM SUDOVIMA

*Doc. dr. sc. Matko Pajčić**
*Doc. dr. sc. Marin Bonačić***

UDK: 343.137.2:341.645
341.492.2:341.322
DOI: 10.3935/zpfz.71.2.05
Pregledni znanstveni rad
Priljeno: siječanj 2021.

Sporazumi o priznanju krivnje između tužitelja i okrivljenika, na temelju kojih se okrivljenik potvrdno očituje o krivnji u zamjenu za neki ustupak od strane tužitelja, izvorno su nastali u pravnim sustavima angloameričke pravne tradicije. Iako prvotno nisu bili predviđeni, ti sporazumi javili su se i pred međunarodnim te internacionaliziranim kaznenim sudovima. Do toga je prvi put došlo u postupku pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju u trenutku kada je Sud bio opterećen velikim brojem predmeta s jedne strane, a s druge strane pritiskom da ubrza postupke i završi s radom. U daljnjem razvoju iskristalizirala su se dva temeljna modela: sporazumi pod utjecajem angloameričke pravne tradicije te sporazumi pod većim utjecajem kontinentalne pravne tradicije. U radu se razmatraju temeljna obilježja tih dvaju modela te njihove sličnosti i razlike. Uz to, razmatra se i usklađenost sporazuma s ciljevima međunarodnog kaznenog pravosuđa.

Ključne riječi: sporazum o priznanju krivnje, sporazumijevanje o krivnji, sporazum o optužbi, sporazum o kazni, međunarodno kazneno pravosuđe

* Dr. sc. Matko Pajčić, docent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Domovinskog rata 8, 21000 Split; matko.pajcic@pravst.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0657-1245

** Dr. sc. Marin Bonačić, docent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; marin.bonacic@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9951-0921

1. UVODNA RAZMATRANJA***

Procesni institut potvrdnog očitovanja o krivnji (engl. *guilty plea*) okrivljenika na tužiteljeve optužbe da je počinio kazneno djelo, koje ima učinak na daljnji tijek postupka, ima podrijetlo u anglosaksonskoj ili angloameričkoj pravnoj tradiciji (engl. *common law*). Riječ je o procesnoj izjavi bez činjeničnog sadržaja, po čemu se razlikuje od priznanja kao izjave o činjenicama¹, što u sebi sadržava i okrivljenikovo odricanje od prava na suđenje.² Potvrdno očitovanje o krivnji stoga zamjenjuje fazu dokazivanja krivnje na raspravi te se odmah prelazi na sljedeću fazu u kojoj se utvrđuju činjenice važne za određivanje visine sankcije.³ Isti učinak, kada je dopušteno, ima i očitovanje *nolo contendere* (engl. *no contest*), kojim okrivljenik ne osporava optužbu iako ne priznaje krivnju, što je važno zbog kasnijih građanskih postupaka za naknadu štete⁴, kao i tzv. *Alford* očitovanje, kojim se okrivljenik potvrdno očituje iako tvrdi da je nedužan.⁵ Sustav počiva na temeljima akuzatornog kaznenog postupka, u kojem sudac ima pasivnu ulogu i ne može utvrđivati činjenice izvan onoga što su stranke predočile.⁶ Za razliku od toga, kontinentalni pravni sustavi, zbog aktivne uloge suca koji istražuje činjenje s ciljem da utvrdi istinu, nisu omogućavali da okrivljenikovo priznanje

*** Ovaj rad financirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom “Sustavni pristup modelima konsenzualne pravde u hrvatskom kaznenom postupku” (IP-2019-04-1275). Autori zahvaljuju g. Nedžadu Smailagiću na korisnim komentarima prethodnih verzija rada.

¹ Turner, J. I.; Weigend, T., *Negotiated Justice*, u: Sluiter, G.; Friman, H.; Linton, S.; Vasiliev, S.; Zappalà, S., *International Criminal Procedure: Principles and Rules*, Oxford University Press, Oxford, 2013., str. 1376.

² <https://dictionary.findlaw.com/definition/guilty-plea.html> (15. siječnja 2021.).

³ Vidi Krapac, D., *Međunarodno kazneno procesno pravo. Oris postupka pred međunarodnom kaznenim sudovima*, Narodne novine, Zagreb, 2012., str. 238.

⁴ Vidi detaljnije Krstulović, A., *Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku*, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2007., str. 41 – 42.

⁵ Gilliéron, G., *Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures*, u: Brown, D. K.; Turner, J. I.; Weisser, B. (ur.), *The Oxford Handbook of Criminal Process*, Oxford University Press, Oxford, 2019., str. 705. Nagodba je nazvana prema okrivljeniku koji je pristao na sporazum o priznanju krivnje za ubojstvo drugog stupnja s najvišom kaznom zatvora od trideset godina kako bi izbjegao rizik smrtne kazne ako bude osuđen za ubojstvo prvog stupnja. *North Carolina v. Alford* iz 1970.

⁶ *Ibid.*

krivnje zamijeni navedenu dužnost suda⁷ te se stoga navodi da oni preferiraju činjenično priznanje krivnje.⁸

Ako se očitovanje okrivljenika temelji na sporazumu s tužiteljem, riječ je o sporazumu o očitovanju kojim se priznaje krivnja (engl. *plea agreement*) kao jednom od konsenzualnih oblika dovršenja kaznenog postupka do kojeg dolazi nakon pregovaranja (pogađanja) o očitovanju (engl. *plea bargaining*). U zamjenu za priznanje krivnje okrivljenik dobiva “neke ustupke od tužitelja, obično blažu kaznu ili odustajanje od ostalih optužbi”.⁹ S obzirom na utjecaj različitih pravnih tradicija, sporazumi se ne moraju javiti samo u obliku formalnog očitovanja kojim se priznaje krivnja ili ne osporavaju optužbe, nego i u obliku činjeničnog priznanja krivnje.¹⁰ Pritom poredbenopravna rješenja i prakse pokazuju da sporazumi o priznanju krivnje mogu biti pravno regulirani i neregulirani. U nastavku će se za sve oblike tih sporazuma koristiti termin “sporazumi o priznanju krivnje”.

Postoje različite podjele sporazuma prema sadržaju. Prema jednoj podjeli sporazumi se dijele na tri glavne vrste: sporazum o optužbi (engl. *charge bargaining*), sporazum o činjenicama (engl. *fact bargaining*) i sporazum o kazni (engl. *sentence bargaining*).¹¹ Kod sporazuma o optužbi tužitelj odustaje od određenih optužbi ili se optužba mijenja i okrivljenika tereti za lakše kazneno djelo. Kod sporazuma o činjenicama tužitelj obećava iznijeti činjenice predmeta na način koji je povoljan za okrivljenika (npr. ne iznoseći neku otegotnu okolnost), a kod sporazuma o kažnjavanju ublažava se kazna ili se može izmijeniti njezin tip.¹² Druga podjela izdvaja sporazum o točkama optužbe (engl. *count bargaining*), prema kojemu se okrivljenika tereti za manji broj točaka optužbe, kao posebnu vrstu sporazuma¹³, prema trećoj se razlikuju samo sporazum o optužbi i sporazum

⁷ *Ibid.*, str. 707.

⁸ Turner; Weigend, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1376. O razlozima različitog stava prema sporazumima stranaka o krivnji u anglosaksonskom i kontinentalnom kaznenom postupku vidi Damaška, M., *Napomene o sporazumima u kaznenom postupku*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 1, 2004., str. 3 – 20.

⁹ Garner, B. A. *et al.* (ur.), *Black's Law Dictionary*, Thomson Reuters, St. Paul, 2009., str. 1270.

¹⁰ Turner; Weigend, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1376.

¹¹ Rauxloh, R., *Plea Bargaining in National and International Law*, Routledge, London, 2012., str. 25 i 26.

¹² *Ibid.*

¹³ Meyer, J. F., <https://www.britannica.com/topic/plea-bargaining> (15. siječnja 2021.).

o kazni¹⁴, a prema četvrtoj sporazum o optužbi i sporazum *on the nose*.¹⁵ Svi bi navedeni sporazumi, u zamjenu za priznanje krivnje, trebali dovesti do blažeg kažnjavanja okrivljenika.

Sporazumi o priznanju krivnje, iako formalno nepriznati, prvi su se put javili u SAD-u još 30-ih godina 19. stoljeća.¹⁶ Promatrajući primjenu sporazuma u kaznenim postupcima u već spomenute dvije velike pravne tradicije, angloameričkoj i kontinentalnoj, uočava se širenje i područja i učestalosti primjene sporazuma, ne samo u državama angloameričke pravne tradicije, nego sve više i u državama kontinentalne pravne tradicije, koje su se donedavno opirale široj primjeni takvog načina završetka kaznenog postupka. Tako se u Sjedinjenim Američkim Državama danas više od 90 % predmeta rješava sporazumima između tužitelja i okrivljenika¹⁷,

¹⁴ Carlson, K., *Reconciliation through judicial lens: Competing legitimization framework in the ICTY's Plavsic and Babic judgments*, Denver Journal of International Law and Policy, vol. 44 br. 2, 2016., str. 295. Za opširniji prikaz dviju navedenih vrsta sporazuma u pravu SAD-a, gdje su ovi instituti i nastali, vidi Boss, B.; Angarella, N. L., *Negotiating Federal Plea Agreements Post-Booker: Same as It Ever Was?*, Criminal Justice, vol. 21, 2006., str. 22, citirano prema: Pati, R., *The ICC and the case of Sudan's Omar al Bashir: Is plea-bargaining valid option*, U. C. Davis Journal of International Law & Policy, vol. 15, br. 2, 2009., str. 282. Vidi i Tomičić, Z.; Novokmet, A., *Nagodbe stranaka u kaznenom postupku – dostignuća i perspektive*, Pravni vjesnik, vol. 28, br. 3-4, 2012., str. 150 – 152; Turudić, I.; Pavelin Borzić, T.; Bujas, I., *Sporazum stranaka u kaznenom postupku – trgovina pravdom ili?* Pravni vjesnik, vol. 32, br. 1, 2016., str. 124 – 125.

¹⁵ LaFave, W. R.; Israel, J. H.; King, N. J., *Criminal Procedure*, WEST Group, 1999., str. 5. Prema Krstulović, *op. cit.* u bilj. 4, str. 37 – 38.

¹⁶ Detaljnije o povijesnom razvoju takvih sporazuma u SAD-u i drugim državama angloameričkog pravnog sustava vidi Vogel, M., *Plea Bargaining under the Common Law*, u: Brown, D. K.; Turner, J. I.; Weissner, B. (ur.), *The Oxford Handbook of Criminal Process*, Oxford University Press, Oxford, 2019., str. 730 – 736.

¹⁷ Wayne R. LaFave *et al.*, *Criminal Procedure*, 2000., str. 21 – 22 navode da se najviše 15 % optužbi za teža kaznena djela (*felony*) i samo 3 % optužbi za prekršaje (*misdemeanor*) rješava na suđenju; Stephanos Bibas, *The Right to Remain Silent Helps Only the Guilty*, Iowa Law Review, vol. 88, 2003., str. 421 – 422 navodi da se u samo 6 % optužbi za teža kaznena djela (*felony*) provodi rasprava; George Fisher, *Plea Bargaining's Triumph*, Yale Law Journal, vol. 109, 2000., str. 857 i 1012 bilježi kako je u suvremenim sudnicama SAD-a uobičajen postotak priznanja krivnje od 90 do 95 %. Svi navodi preuzeti iz: Combs, N. A., *Guilty Pleas in International Criminal Law*, Stanford University Press, Stanford, 2007., str. 4 i 230. U izvješću Ministarstva pravosuđa SAD-a iz 2011. godine procjenjuje se da “velika većina (90 do 95 posto) predmeta rezultira sporazumima o krivnji”, dostupno na: <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf> (15. siječnja 2021.).

a konsenzualno rješavanje sporova ima sve važniju ulogu i u europskim državama predstavnicama kontinentalnog pravnog sustava.¹⁸

Oko sporazuma stranaka o priznanju krivnje postoje veliki prijevori. Brojni autori, u pravilu sudionici takvih postupaka, hvale dobre strane takvih sporazuma, u prvom redu uštedu materijalnih i ljudskih resursa te olakšano utvrđivanje činjenica u nekim slučajevima. S druge strane vrlo su učestale i argumentirane kritike takve prakse, osobito od strane pravne znanosti. Razmatranje svih prigovora prelazi okvire ovoga rada, ali Vogel ih sistematizira na one koji ističu da primjenom nagodbi dolazi do erozije kontradiktornosti postupka, da su one neustavne, da često dovode do pogrešnih osuda, da njihovom primjenom dolazi do nejednakosti u kažnjavanju i iracionalnosti, da uvode administrativne nedostatke i u konačnici imaju mali učinak na zaostatke u predmetima, da njihova primjena smanjuje odvratanje od počinjenja kaznenih djela te da imaju umanjeni kapacitet za rehabilitaciju počinitelja.¹⁹

Kompleksnost pitanja utemeljenja, opravdanosti te učinkovitosti sporazuma potencira se prenošenjem s nacionalne na međunarodnu razinu. Niz pitanja koja se otvaraju i opravdano problematiziraju u okviru nacionalnih pravnih sustava dobivaju novu, kompleksniju dimenziju kada se razmatra pitanje sporazuma o priznanju krivnje pred međunarodnim kaznenim sudovima, u prvom redu zbog specifičnosti postupaka te ciljeva međunarodnog kaznenog pravosuđa.²⁰

U radu se razmatraju dosadašnja iskustva sa sporazumima o priznanju krivnje pred međunarodnim i internacionaliziranim kaznenim sudovima.²¹ Pritom se posebno razmatraju i uspoređuju dva oblika sporazuma koja se javljaju pred tim sudovima: sporazumi o potvrdnom očitovanju o krivnji pod utjecajem angloameričke pravne tradicije te sporazumi na temelju priznanja krivnje (engl. *admission of guilt*) pod većim utjecajem kontinentalne pravne tradicije. U trećem dijelu rada

¹⁸ Primjerice, za procjene porasta broja slučajeva koji se rješavaju sporazumima stranaka u SR Njemačkoj vidi Rauxloh, R. E., *Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle?*, *Fordham International Law Journal*, vol. 34, br. 2, 2011., str. 298 – 301.

¹⁹ Vogel, *op. cit.* u bilj. 16, str. 736 – 738.

²⁰ Za kratki pregled sinteze dvaju pravnih sustava prilikom stvaranja prava međunarodnih kaznenih sudova i cijelog niza otvorenih pitanja koja se pritom javljaju vidi Findlay, M., *Synthesis in trial procedures? The experience of international criminal tribunals*, *International & Comparative Law Quarterly*, vol. 50, br. 1, 2001., str. 26 – 53.

²¹ O obilježjima internacionaliziranih kaznenih sudova i po čemu se razlikuju od međunarodnih sudova vidi Bonačić, M., *Model internacionaliziranih kaznenih sudova: karakteristike i usporedba s ad hoc međunarodnim kaznenim sudovima*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 19, br. 1, 2012., str. 35 – 42.

razmatra se usklađenost takvih sporazuma s pravilima međunarodnog prava te s ciljevima međunarodnog kaznenog pravosuđa. Na kraju rada autori iznose zaključke o sporazumima o krivnji pred međunarodnim kaznenim sudovima.

2. SPORAZUMI O PRIZNANJU KRIVNJE U PRAVILIMA I PRAKSI MEĐUNARODNIH KAZNENIH SUDOVA

Oba međunarodna vojna tribunala osnovana nakon završetka II. svjetskog rata, Međunarodni vojni tribunal u Nürnbergu i Međunarodni vojni tribunal za Daleki istok u Tokiju, u svojim su poveljama predviđala da se okrivljenik očituje priznaje li krivnju ili ne priznaje.²² Povelje nisu sadržavale odredbe o sporazumijevanju niti ga izričito zabranjivale, a u praksi se ni jedan od okrivljenika nije izjasnio krivim te ne postoje dokazi o tome da je bilo pokušaja sporazumijevanja.²³ S obzirom na to, prvi međunarodni kazneni sud pred kojim je došlo do sporazumijevanja stranaka bio je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji je kroz svoju praksu uveo i kasnije razvio vlastiti model sporazumijevanja. Sličan koncept slijedio je i Međunarodni kazneni sud za Ruandu (MKSJR) te niz internacionaliziranih kaznenih sudova.

S druge strane, Međunarodni kazneni sud (MKS) i neki internacionalizirani kazneni sudovi, poput Posebnog suda za Sijera Leone, razvili su drukčiji sustav sporazuma o priznanju krivnje pod utjecajem "kontinentalnopravne tradicije, u kojoj koncept 'potvrdnog očitovanja o krivnji' ne postoji i priznanje krivnje je jednostavno dio dokaza koje sud treba razmotriti i procijeniti".²⁴ Posljedica je da sud ne treba prihvatiti sporazum ako smatra da to nije u interesu pravde.

Treća opcija koja se javila je ona prema kojoj nije dopušteno sporazumijevanje stranaka o krivnji. Do sada su jedini međunarodni ili internacionalizirani kazneni sud koji ne predviđa sporazume o priznanju krivnje bila Posebna vijeća u sudovima Kambodže. Turner i Weigend smatraju da se ta iznimka može objasniti utjecajem francuske pravne tradicije, koja donedavno nije dopuštala bilo kakav oblik pregovaranja.²⁵

U nastavku će biti razmotreni razvoj i temeljna obilježja dvaju sustava sporazumijevanja o krivnji pred međunarodnim kaznenim sudovima: sporazumne

²² Čl. 24. t. b *Charter of the International Military Tribunal* od 8. kolovoza 1945.; čl. 14. t. b *Charter of the International Military Tribunal for the Far East* od 19. siječnja 1946.

²³ Turner; Weigend, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1377.

²⁴ *Ibid.*, str. 1395 (vlastiti prijevod).

²⁵ *Ibid.*

presude na temelju potvrdnog očitovanja o krivnji na primjeru MKSJ-a i sporazumne presude na temelju priznanja krivnje na primjeru MKS-a.

2.1. Sporazumi o potvrdnom očitovanju o krivnji pod utjecajem angloameričke pravne tradicije

Kako je već spomenuto, prvi međunarodni kazneni sud pred kojim je došlo do sporazumijevanja tužitelja i okrivljenika o priznanju krivnje bio je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju. Iako su procesna pravila MKSJ zamišljena kao mješavina elemenata “dominantnih globalnih pravnih sustava angloameričkog i kontinentalnog prava”, postoji više argumenata u prilog tezi da je utjecaj angloameričkih rješenja ipak dominantniji.²⁶ No, unatoč toj činjenici (što je u prvom redu posljedica snažnog utjecaja Sjedinjenih Američkih Država na krojenje pravila tog suda), središnji institut na kojem u praksi počiva cijelo kazneno pravosuđe SAD-a, sporazumi o priznanju krivnje, izvorno nisu bili dopušteni.²⁷ U počecima rada MKSJ-a postojao je snažan otpor ideji sklapanja nagodbi između stranaka. Tadašnji predsjednik tog Suda Antonio Cassese 1994. godine jasno je obrazložio svoje protivljenje primjeni tog instituta u radu MKSJ-a i međunarodnih kaznenih sudova općenito: “Uvijek moramo imati na umu da ovaj Sud nije općinski kazneni sud, već onaj kojem je povjerena zadaća suditi osobama optuženim za najteže od svih zločina. Osobe koje se pojave pred nama bit će optužene za genocid, mučenje, ubojstvo, seksualni napad, bezobzirno uništavanje, progon i druga nečovječna djela. Nakon pomnog razmišljanja zaključili smo da nitko ne smije imati imunitet od kaznenog progona za zločine poput ovih, bez obzira na to koliko korisno inače bilo njihovo svjedočenje.”²⁸

²⁶ Carlson, *op. cit.* u bilj. 14, str. 294 i 295.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Morris, V.; Scharf, M. P., *An Insider Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: A Documentary History and Analysis. Vol. II*, Transnational Publishers, New York: Irvington-on-Hudson, 1995., str. 652 (vlastiti prijevod), citirano prema: Maviš, V., *Why Should the International Criminal Court Adopt Plea Bargaining*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt, vol. 5, br. 2, 2014., str. 463. Identičan stav vrijedio je i na sestrinskom MKSR-u, pa je tako Jean Kambanda, bivši premijer Ruande, unatoč tome što se izjasnio krivim za genocid i na taj način omogućio Sudu da izbjegne dugotrajno i neizvjesno suđenje, osuđen na doživotni zatvor. Scharf, M. P., *Trading Justice for Efficiency: Plea-Bargaining and International Tribunals*, Journal of International Criminal Justice, vol. 2, br. 4, 2004. str. 1071.

No, s vremenom je došlo do promjene.²⁹ Realnost priljeva kompleksnih predmeta³⁰, dugotrajnost postupaka i pritisak Ujedinjenih naroda i SAD-a za povećanjem učinkovitosti MKSJ-a doveli su do toga da mu je praksa sporazumijevanja od sredine 2003. godine postala osnovna aktivnost.³¹ U praksi MKSJ-a

²⁹ “Značajna duljina i troškovi suđenja izazvali su goleme kritike i sudovi su slijedom toga poduzeli korake da ubrzaju postupak. Oni su zatražili i dobili skup *ad litem* sudaca kako bi im se povećala sposobnost raspravljanja slučajeva, a učinkovitije su iskoristili prostor sudnice i bolje iskoristili pravosudne resurse. Tužitelj je nastojao spojiti povezane predmete. Konačno, tribunalni su izmijenili svoja proceduralna pravila, eliminirajući mnoga pravila izvedena iz angloameričkih kaznenopravnih sustava i zamjenjujući ih učinkovitijim postupcima izvedenima iz kontinentalnoeuropskih kaznenopravnih sustava. Nastojanja za skraćivanjem i pojednostavljenjem postupka pred sudom poboljšala su stvari, ali ni na koji način nisu rezultirala kratkim, jednostavnim postupcima. Zapravo, unatoč znatnim naporima sudova, njihova statistika ostaje iznenađujuće sumorna: prije niza priznanja krivnje MKSJ-a 2003. godine, on je u deset godina i za gotovo 650 milijuna dolara riješio osamnaest slučajeva. Tijekom prvih deset godina ICTR-a potrošilo se više od 800 milijuna dolara na rješavanje devetnaest slučajeva, od kojih su četiri uključivala izjave o priznanju krivnje.” Combs, *Guilty Pleas*, *op. cit.* u bilj. 17, str. 29 (vlastiti prijevod, bilješke iz teksta su uklonjene). Combs upozorava da se međunarodni progoni moraju provoditi po cijeni i u trajanju koji su prihvatljivi međunarodnoj zajednici. Pregovaranje o krivnji, iako problematično, povećava produktivnost Tribunala, a vjerojatno i mogućnost budućih međunarodnih kaznenih progona, što može biti vrijedno troškova. Combs, N. A., *Copping a plea to genocide: The plea bargaining of international crimes*, University of Pennsylvania Law Review, vol. 151, br. 1, 2002., str. 157.

³⁰ Scharf pojašnjava da su u usporedbi s domaćim suđenjima slučajevi koji uključuju optužbe za međunarodne zločine sami po sebi složeni, dugotrajni i skupi. To je dobrim dijelom zbog poteškoća u dokazivanju “chapeau elemenata” međunarodnih zločina, primjerice, kako bi dokazalo teške povrede Ženevskih konvencija, tužiteljstvo mora dokazati da su se kaznena djela dogodila u kontekstu međunarodnog oružanog sukoba, što zahtijeva izvođenje stotina dokaznih predmeta i svjedočenje desetaka očevidaca i vještaka. Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1077. Sudionicima suđenja moraju se osigurati odgovarajuća sigurnost, prijevoz i komunikacija. Ročišta se često moraju prevesti na brojne jezike, što zahtijeva tumače, prevoditelje i odgovarajuću tehnološku opremu. Postupak se također mora prenositi, što zahtijeva dodatnu sofisticiranu opremu. Kao rezultat toga ispitivanja pred MKSJ-om i MKSR-om obično traju više od godine dana i mogu stajati više od 50 milijuna američkih dolara. Kovarovic, K., *Pleading for justice: The availability of plea bargaining as method of alternative resolution at the International Criminal Court*, Journal of Dispute Resolution, vol. 2011, br. 2, 2011., str. 292 – 293.

³¹ Cook, J. A., *Plea Bargaining at the Hague*, The Yale Journal of International Law, vol. 30, br. 2, 2005., str. 475. Tako i Kovarovic, *op. cit.* u bilj. 30, str. 283 – 284. Scharf ukazuje na činjenicu da se promjena u stavu oko sporazuma poklapa i s promjenom u predsjedanju sudom, kada je Antonija Cassessa zamijenila Gabrielle Kirk McDo-

sklopljeno je ukupno 20 sporazuma o priznanju krivnje.³² Ti sporazumi temelje se na čl. 20. st. 3. Statuta MKSJ-a koji predviđa da se okrivljenik nakon čitanja optužnice izjasni o krivnji, to jest na potvrdnom očitovanju o krivnji okrivljenika po uzoru na angloameričku pravnu tradiciju.

Prvo priznanje krivnje dao je okrivljenik Dražen Erdemović još u svibnju 1996. godine. No, u tom slučaju bila je riječ o samoinicijativnom priznanju krivnje okrivljenika, a ne o rezultatu pregovora s tužiteljstvom. Prvo priznanje krivnje koje je nedvojbeno bilo rezultat dogovora s tužiteljstvom bilo je ono u predmetu Simić i dr., u kojem je okrivljenik Stevan Todorović nakon pregovora sklopio s tužiteljstvom sporazum o priznanju krivnje.³³ Do prosinca 2001. godine šest optuženika izjasnilo se ili je pregovaralo o priznanju krivnje s tužiteljstvom.³⁴ Odražavajući sve veću primjenu sporazuma o priznanju krivnje, ne čudi da je

nald, sutkinja iz Sjedinjenih Američkih Država, u kojima se 95 % predmeta rješava nagodbama. Pojašnjava i da se do trenutka kada je sutkinja McDonald preuzela dužnost Sud našao u problemu zbog mnogo više optuženika i postupaka nego što je mogao riješiti sa svojim oskudnim resursima. Kao odgovor na to, između 2001. i 2003. godine, Tribunal je odobrio 12 sporazuma, riješivši time 40 posto svojih predmeta. Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1073 – 1074.

³² Vidi podatke o postupcima završenim prihvatanjem potvrdnog izjašnjenja o krivnji pred MKSJ-om, *Guilty Pleas*, dostupno na: <https://www.icty.org/en/cases/guilty-pleas> (15. prosinca 2020.).

³³ Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1073 – 1074.

³⁴ Priznanje okrivljenika u pravilu je bilo praćeno izražavanjem žaljenja zbog počinjenog djela. O ulozi kajanja i isprike okrivljenika za počinjena djela u postupcima pred međunarodnim kaznenim sudovima vidi Diggelmann, O., *International Criminal Tribunals and Reconciliation: Reflections on the Role of Remorse and Apology*, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 14, br. 5, 2016., str. 1073 – 1098. U navedenom kontekstu izraženog kajanja prilikom priznanja krivnje i kao olakotne okolnosti prilikom odmjeravanja kazne vrlo je zanimljiv i poučan primjer Biljane Plavšić, koja je priznala krivnju pred MKSJ-om u možda najkomentiranijem postupku pred tim sudom. U siječnju 2009. godine Plavšić je navodno izjavila da se izjasnila krivom kako bi se odbacile preostale optužbe protiv nje, uključujući genocid. U intervjuu za vrijeme odsluženja kazne bez straha i moralne barijere objasnila je: “Žrtvovala sam se. Nisam učinila ništa loše. Priznala sam krivicu za zločine protiv čovječnosti kako bih se mogla nagoditi za ostale optužbe. Da nisam, suđenje bi trajalo tri, tri i pol godine. S obzirom na moje godine, to nije bila opcija.” Plavšić se dakle nije se iskreno pokajala, nego se čini da je to bila svjesno namještena farsa. Nakon takve izjave Carla del Ponte, bivša tužiteljica MKSJ-a, zatražila je od Suda da ukine njezino priznanje krivnje te da se cijeli postupak ponovno pokrene. Međutim, to se nije dogodilo i otpuštena je nekoliko mjeseci nakon priznanja da je lagala pred MKSJ-om zbog “dobrog ponašanja”. Simic, O., *Bringing Justice Home – Bosnians, War Criminals and the Interaction between the Cosmopolitan and the Local*, *German Law Jour-*

u prosincu 2001. doneseno novo pravilo 62 *ter* Pravila o postupku i dokazima (PPD MKSJ)³⁵, koje uređuje postupak za sklapanje sporazuma o krivnji.³⁶

Donošenje presude na temelju sporazuma stranaka u konačnoj je verziji uređeno pravilima 62 *bis* i 62 *ter* PPD-a MKSJ-a. U pravilu 62 *bis* predviđena je načelna mogućnost donošenja presude na temelju potvrdnog izjašnjavanja optuženika o krivnji. Ako se optuženik izjasni da je kriv ili zatraži da se njegova izjava o krivnji izmijeni u potvrdnu, a raspravno vijeće se uvjeri da su ispunjeni uvjeti propisani tim pravilom, raspravno vijeće može proglasiti optuženika krivim.³⁷ Pravilo 62 *bis* propisuje koje su minimalne pretpostavke za prihvaćanje sporazuma u odnosu na svojstva samog očitovanja. Pritom treba reći da je riječ o pretpostavkama koje se odnose na svako potvrdno očitovanje o krivnji, ne samo na slučajeve kada je došlo do sporazuma. U odnosu na izjavu, pravilo 62 *bis* PPD-a MKSJ-a traži: a) da je potvrdno očitovanje dano dobrovoljno, b) da je očitovanje informirano, odnosno da je okrivljenik raspolagao potrebnim informacijama te c) da očitovanje nije dvosmisleno.

Te (minimalne) pretpostavke za prihvaćanje priznanja krivnje prvi put su iznesene i definirane u zajedničkom izdvojenom mišljenju sudaca McDonald i Vorah u presudi u povodu žalbe u predmetu Erdemović.³⁸ Prema tom mišljenju dobrovoljnost očitovanja znači da okrivljenik mora biti mentalno sposoban razumjeti posljedice potvrdnog očitovanja o krivnji i da nije pod utjecajem bilo kakve prijetnje, nagovora ili obećanja (par. 8.), osim očekivanja da će mu zahvaljujući potvrdnom očitovanju o krivnji biti u određenoj mjeri smanjena kazna (par. 10.).

Informiranost očitovanja, odnosno zasnovanost na potpunim informacijama, znači da okrivljenik razumije prirodu optužbi protiv sebe i posljedice potvrdnog

nal, vol. 12, br. 7, 2011., str. 1400. O kajanju okrivljenika prilikom priznanja krivnje pred MKSR-om usporedi i: Combs, *Guilty Pleas*, *op. cit.* u bilj. 17, str. 199 – 202.

³⁵ MKSJ, *Rules of Procedure and Evidence*, IT/32/Rev.50 od 8. srpnja 2015.

³⁶ Tieger, A.; Shin, M., *Plea Agreements in the ICTY: Purpose, Effects and Propriety*, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 3, br. 3, 2005., str. 667. Prema navodima jednog intervjuiranog pravnik s iskustvom rada na MKSJ-u, “sposobnost da se osiguraju sporazumi o priznanju krivnje, koji nisu nešto što je bilo odobreno u pravilima Tribunala, postalo je kritična komponenta u naslijeđu MKSJ-a”. Jackson, J.; M’Boge, Y., *The Effect of Legal Culture on the Development of International Evidentiary Practice: From the ‘Robing Room’ to the ‘Melting Pot’*, *Leiden Journal of International Law*, vol. 26, br. 4, 2013., str. 957. (vlastiti prijevod).

³⁷ Nakon toga će raspravno vijeće uputiti tajnika Suda da odredi datum za raspravu o odmjeravanju kazne.

³⁸ Erdemović Dražen (IT-96-22-A), *Appeal Judgment* od 10. listopada 1997.

očitovanja o krivnji u odnosu na njih (par. 8.). To zahtijeva da okrivljenik razumije o čemu točno se očituje krivim, odnosno a) prirodu optužbi protiv sebe i posljedice potvrdnog očitovanja o krivnji općenito te b) prirodu razlikovanja između alternativnih optužbi i posljedice očitovanja o krivnji za jednu ili za drugu (par. 14.).

Zabrana dvosmislenosti znači da ono ne smije biti popraćeno riječima koje predstavljaju (pravnu) obranu koja proturječi priznanju kaznene odgovornosti (par. 8). U predmetu Erdemović okrivljenik se, primjerice, potvrdno očitovao o krivnji, ali je tvrdio da je djelovao pod prisilom (par. 31.).

Četvrta pretpostavka za prihvaćanje očitovanja o krivnji odnosi se na istinitost samog priznanja, odnosno njegovu usklađenost s drugim činjenicama. Sukladno pravilu 62 *bis* (iv), raspravno vijeće mora biti uvjereno da postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje kaznenog djela i sudjelovanje optuženika u njemu, bilo na osnovi neovisnih indicija, bilo na osnovi toga što ne postoji nikakvo bitno neslaganje između stranaka u pogledu predmetnih činjenica. Praksa je pokazala da MKSJ navedene odredbe PPD-a MKSJ-a primjenjuje vrlo formalistički te da rijetko ispituje detaljno jesu li ispunjeni svi uvjeti prije nego što prihvati priznanje krivnje.³⁹

Postupak za sklapanje sporazuma o izjašnjavanju o krivnji uređen je u pravilu 62 *ter*. Tužitelj i obrana mogu se sporazumjeti da se optuženik potvrdno izjasni o krivnji po optužnici ili po jednoj ili više točaka optužnice. U zamjenu tužitelj može pred raspravnim sudom: a) zatražiti da se optužnica shodno tome izmijeni, b) iznijeti stav da je određena kazna ili raspon kazne primjeren ili c) ne usprotiviti se zahtjevu optuženog za izricanje određene kazne ili raspona kazne (pravilo 62 *ter* (A) PPD-a MKSJ-a). Dakle, može biti riječ o sve tri vrste sporazuma: sporazumu o optužbi, o točkama optužbe i o sankciji. Ni jedan od navedenih sporazuma, međutim, ne obvezuje raspravno vijeće (pravilo 62 *ter* (B) PPD-a MKSJ-a).

U postupku pred MKSJ-om, kada se okrivljenik potvrdno očituje o krivnji ili kad zatraži da svoje očitovanje izmijeni u potvrdno na temelju sporazuma o priznanju krivnje, raspravno vijeće zatražit će da se taj sporazum objavi na otvorenoj sjednici ili, ako mu se iznese dobar razlog, na zatvorenoj sjednici (pravilo 62 *ter* (C) PPD-a MKSJ-a). Ako raspravno vijeće proglašuje okrivljenika krivim, uputit će tajnika da odredi datum za raspravu o odmjeravanju kazne

³⁹ Vidi Rauxloh, R. E., *Plea bargaining in international criminal justice – can the International Criminal Court afford to avoid trials?*, The Journal of Criminal Justice Research, vol. 1, br. 2, 2011., str. 9., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/313430885_Plea_bargaining_in_international_criminal_justice_-_can_the_International_Criminal_Court_afford_to_avoid_trials (15. siječnja 2021.).

(pravilo 62 *bis* PPD-a MKSJ-a). U predmetu Babić MKSJ je objasnio da je uobičajeni postupak da stranke uđu u pregovore i dogovore se o činjenicama na kojima se temelji optužba o kojoj će se optuženi izjasniti. One pritom sudu mogu dostaviti i sve relevantne informacije koje mu mogu pomoći u određivanju odgovarajuće kazne.⁴⁰

Gore opisane odredbe PPD-a MKSJ-a opći su okvir za postizanje nagodbi između okrivljenika i tužitelja i primjenjuju se neovisno o postojanju eventualnih drugih ciljeva koji se žele postići nagodbom. Tako su u praksi MKSJ-a sklopljene i neke nagodbe kao sredstvo za dobivanje iskaza svjedoka u postupcima protiv drugih okrivljenika. U slučaju Todorović okrivljenik u nagodbi pristao je iskazivati protiv svog suokrivljenika te u bilo kojim drugim postupcima davanjem "istinitih i potpunih informacija".⁴¹ U počecima primjene sporazuma pred MKSJ-om riječ je bila samo o sporazumima o kazni, tj. obećanju tužitelja da će preporučiti sudu blagu kaznu u zamjenu za priznanje krivnje i značajnu suradnju optuženog. No, s vremenom su sporazumi počeli uključivati i odustajanje od optužbi u zamjenu za priznanje krivnje (*sporazumi o optužbi*), što je prvi put primijenjeno u slučaju Plavšić.⁴²

U svojoj praksi MKSJ je iznio koje čimbenike sud treba uzeti u obzir prilikom odlučivanja o prihvaćanju sporazuma. U predmetu Nikolić žalbeno vijeće navelo je sljedeće čimbenike: težinu kaznenog djela i pojedinačne okolnosti osuđene osobe, opću praksu u vezi sa zatvorskim kaznama na sudovima bivše Jugoslavije te otegotne i olakotne okolnosti. Uz to, navelo je da u obzir treba uzeti i poseban kontekst sporazuma jer on uključuje okrivljenikovo priznanje krivnje (par. 89.) i činjenicu da se potvrdnim očitovanjem o krivnji izbjegava dugotrajno suđenje, ali da tome ne treba dati pretjeranu težinu (par. 51.). U istom predmetu žalbeno vijeće je navelo da je sud, u slučaju kada se kazna bitno razlikuje od zatražene, dužan navesti razloge za neprihvatanje preporuke iz sporazuma stranaka kako bi omogućio smisljeno pravo na žalbu i preispitivanje svoje odluke (par. 89.).⁴³ U predmetu Bralo žalbeno vijeće utvrdilo je da je jedan od čimbenika koji bitno utječe na vrijednost danu potvrdnom očitovanju o krivnji i doprinos utvrđenju

⁴⁰ Babić Milan (IT-03-72-A), *Judgement on Sentencing Appeal* od 18. srpnja 2005.

⁴¹ Vidi presudu o kazni od 31. srpnja 2001. u slučaju Todorović, predmet br. IT-95-9/1-S, par. 84. te par. 5. Sporazuma o priznanju krivnje okrivljenog Todorovića u istom predmetu.

⁴² Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1074.

⁴³ Nikolić Dragan (IT-94-2-A), *Judgement on Sentencing Appeal* od 4. veljače 2005.

“povijesnog zapisa” i što je je u praksi tog suda kao i MKSR-a prihvaćeno kao jedna od nekoliko olakotnih okolnosti.⁴⁴

Vrlo slično pravno uređenje nalazimo i u pravilima o postupku i dokazima MKSR-a.⁴⁵ U predmetu Kambanda žalbeno vijeće MKSR-a utvrdilo je da okrivljenik koji nastoji dokazati da je njegovo očitovanje o krivnji bilo nevaljano treba to učiniti pred raspravnim vijećem, a ne tek nakon izricanja presude. U konkretnom predmetu okrivljenik je imao nekoliko prilika to učiniti, ali ih je propustio.⁴⁶ Uz to, u predmetu Vincent Rutaganira neki su okrivljenici pristali iskazivati kao svjedoci optužbe protiv drugih okrivljenika.⁴⁷

Sporazume o potvrdnom očitovanju o krivnji nalazimo i u propisima i praksi nekih internacionaliziranih sudova. Tako su u postupcima pred Specijalnim sudom za Sierra Leone (SCSL) i Iračkim specijalnim tribunalom (ako se on uopće može smatrati tom vrstom suda) zabilježeni slučajevi priznanja krivnje do kojih je očito došlo nakon pregovora s tužiteljem.⁴⁸ S druge strane, procesna pravila nekih drugih internacionaliziranih sudova sadržavaju odredbe o očitovanju o krivnji, no u praksi nije došlo do primjene sporazuma.⁴⁹

2.2. Sporazumi o priznanju krivnje pod većim utjecajem kontinentalne pravne tradicije

Sud pred kojim su presude na temelju priznanja krivnje uređene pod većim utjecajem kontinentalne pravne tradicije nego što je to bio slučaj u prethodno opisanom postupku jest Međunarodni kazneni sud. Rješenje koje je prihvaćeno pred tim sudom smatra se “trećim putem” između klasičnog angloameričkog

⁴⁴ Bralo Miroslav (IT-95-17-A), *Judgement on Sentencing Appeal* od 2. travnja 2007., par. 45.

⁴⁵ Vidi pravilo 62 *bis* PPD-a MKSR-a.

⁴⁶ Kambanda Jean (ICTR 97-23-A), *Appeal Judgement* od 19. listopada 2000., par. 55. U konkretnom predmetu žalbeno vijeće se ipak zbog činjenice da je bilo sud zadnji instance za okrivljenika kojem prijeti kazna doživotnog zatvora i zbog opće važnosti tog pitanja za rad Suda ipak upustilo u razmatranje valjanosti očitovanja.

⁴⁷ Prosecutor v. Vincent Rutaganira, Minutes of Proceedings, 42, Case No: ICTR-95-IC-T, prema: Maviš, *op. cit.* u bilj. 28, str. 468.

⁴⁸ Maviš tako navodi kako je okrivljeni Kargbo priznao krivnju već na prethodnom ročištu (predmet Independent Counsel v. Hassan Papa Bangura, Samuel Kargbo, Santigie Borbor Kanu i Brima Bazy Kamara, *Sentencing Judgement in Contempt Proceedings*, 76, SCSL-2011-02-T od 11. listopada 2012.). *Ibid.*, str. 464.

⁴⁹ Pravila 99 i 100 Pravila o postupku i dokazima Posebnog tribunala za Libanon. International Criminal Court, Office of the Prosecutor, *Guidelines for Agreements Regarding Admission of Guilt*, listopad 2020., str. 1, par. 2.

prava i kontinentalnog pristupa.⁵⁰ Guariglia i Hochmayr ističu da odluka o posebnim odredbama o priznanju krivnje “i prenošenje znatnih kontrolnih ovlasti na raspravni sud nije bilo samo rezultat potrebe za kompromisom, nego i opće percepcije da je, zbog međunarodnog karaktera suda, težine i ozbiljnosti uključenih zločina, različitosti pravnih pozadina i tradicija koje će zrcaliti budući suci Suda, zaista bila potrebna jasna i precizna regulacija.”⁵¹ I samim nazivom željelo se pokazati da postoji razlika u odnosu na potvrdno očitovanje o krivnji jer priznanje krivnje ne obvezuje sud i ne dovodi do automatskog prelaska u fazu odmjeravanja kazne.⁵²

Statut MKS-a propisuje pretpostavke za priznanje krivnje, koje posljedično vrijede i za sporazume o priznanju krivnje. Propisano je da raspravno vijeće, nakon što okrivljeniku pročita prethodno potvrđene optužbe i ustanovi da ih je razumio, poziva okrivljenika da se očituje o optužbi: da prizna krivnju ili da izjavi da se ne smatra krivim (čl. 64. st. 8. Statuta MKS-a). Pretpostavke za prihvaćanje priznanja krivnje koje se odnose na svojstva same izjave su sljedeće: a) da okrivljenik razumije prirodu i posljedice priznanja krivnje, b) da je priznanje dano dragovoljno nakon što se okrivljenik o tome dovoljno savjetovao s braniteljem, c) da je priznanje potkrijepljeno činjenicama sadržanim u optužbama kojih je okrivljenik priznanje potvrdio, drugim materijalom podnesenim kao dodatak optužbi koji okrivljenik prihvaća i drugim dokazima kao što su iskazi svjedoka koje su podnijeli tužitelj ili okrivljenik (čl. 65. st. 1. Statuta MKS-a). Ako raspravno vijeće utvrdi da nisu ispunjeni navedeni uvjeti, uzet će kao da okrivljenik nije priznao krivnju i odrediti da se suđenje nastavi, pri čemu može predmet ustupiti drugom raspravnom vijeću (čl. 65. st. 3. Statuta MKS-a). U odnosu na postupak pred MKSJ-om razlika je u tome što se ne traži da očitovanje bude nedvosmisleno, međutim, komentatori ističu da to ne čini veliku razliku jer je ta pretpostavka implicitno sadržana u pretpostavci da okrivljenik mora razumjeti prirodu i posljedice priznanja krivnje.⁵³

No, raspravno vijeće ne kontrolira samo navedena svojstva priznanja, nego je predviđeno da dodatno razmotri i je li ono, zajedno sa svim iznesenim dodatnim dokazima, dostatno za utvrđenje svih pravno relevantnih činjenica kaznenog djela obuhvaćenog priznanjem (čl. 65. st. 2. Statuta MKS-a). U pred-

⁵⁰ Guariglia, F.; Hochmayr, G., *Article 65*, u: Triffterer, O.; Ambos, K. (ur.), *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, C. H. Beck, Hart, Nomos, München, Oxford, Baden Baden, 2016., str. 1625.

⁵¹ *Ibid.* (vlastiti prijevod).

⁵² *Ibid.*, str. 1627.

⁵³ *Ibid.*, str. 1630.

metu Al Mahdi MKS je prvi put u svojoj praksi primijenio odredbe o priznanju krivnje te je u presudi detaljno u nizu paragrafa obrazložio zašto smatra da je priznanje vjerodostojno i pouzdano i u odnosu na zločin i u odnosu na oblik odgovornosti koji mu se stavlja na teret.⁵⁴

Dodatno, raspravni sud uzima u obzir i interes pravde. Ako smatra da je u interesu pravde, a osobito u interesu žrtava kaznenog djela, da se potpunije iznesu bitne činjenice, ono može od tužitelja zatražiti da podnese dodatne dokaze uključujući i iskaze svjedoka ili ne prihvatiti priznanje i odrediti da se suđenje nastavi prema redovitom postupku, a predmet može ustupiti i drugom raspravnom vijeću (čl. 65. st. 4. Statuta MKS-a). To je ujedno i najveća razlika u odnosu na sporazume o priznanju krivnje pred MKSJ-om. Pravila o postupku i dokazima MKS-a dodatno u Pravilu 139 propisuju da raspravni sud prilikom odlučivanja može zatražiti stajališta tužitelja i obrane o tome te da mora navesti razloge za svoju odluku, što se unosi u zapisnik.

Već od početaka rada MKS-a argumentirano se upozoravalo da je malo vjerojatno da će taj međunarodni sud uspjeti rješavati veći broj slučajeva bez primjene sporazuma o priznanju krivnje.⁵⁵ Tako je vrlo brzo nakon osnivanja i određenja financijskog okvira bilo izračunato da MKS zbog financijskih ograničenja neće moći suditi više od šest predmeta za bilo koju situaciju, tj.

⁵⁴ The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi (ICC-01/12-01/15-171), *Judgment and Sentence* od 27. rujna 2016., par. 43 – 61.

⁵⁵ Suprotan stav zastupa Damaška. U pogledu velike opterećenosti MKS-a kao vjerojatno najvažnijeg faktora koji bi utjecao na primjenu konsenzualne pravde pred tim sudom, Damaška smatra da se ne čini vjerojatnim da će taj Sud biti preza-poslen kao i *ad hoc* sudovi za Jugoslaviju i Ruandu. U prilog takvom stavu navodi nekoliko argumenata od kojih je najvažniji razlika u karakteru nadležnosti Suda, tj. činjenica da MKS, za razliku od *ad hoc* tribunala, ima komplementarnu nadležnost. Drugi razlog vjerojatne manje opterećenosti odnosi se na vremenski okvir rada, jer rad MKS-a, za razliku od *ad hoc* tribunala koje je osnovalo Vijeće sigurnosti UN-a, nema teret vremenske ograničenosti vlastitog djelovanja. Damaška, M., *Negotiated Justice in International Criminal Courts*, Journal of International Criminal Justice, vol. 2, br. 4, 2004., str. 1036. Combs, međutim, komplementarnu narav MKS-a i nemogućnost izdavanja obvezujućih naloga za pribavljanja dokaza državama, uz druge razloge, tumači kao element koji će općenito smanjiti učinkovitost suda, pa i njegovu učinkovitost u vođenju postupaka. Combs, *Guilty Pleas*, *op. cit.* u bilj. 17, str. 31 – 34.

masovni zločin.⁵⁶ Ni Rimski statut⁵⁷ ni Pravila o postupku i dokazima Međunarodnog kaznenog suda⁵⁸ (dalje u tekstu: PPD MKS) ne sadržavaju odredbe o sporazumima o priznanju krivnje. Međutim, u Statutu je izričito propisano da “bilo kakve rasprave između tužitelja i obrane u vezi s izmjenama optužbi, priznanjem krivnje ili kaznom koja će se izreći ne obvezuju Sud” (čl. 65. st. 5. Statuta MKS-a). Iz navedene odredbe vidljivo je da su njezini tvorci svjesni da u praksi može doći do pregovora o priznanju krivnje. Budući da takvi pregovori nisu izrijeком zabranjeni, moglo bi se kazati kako ta odredba predstavlja podlogu za neformalne pregovore kakvi su se uostalom najprije razvili i u brojnim nacionalnim pravnim sustavima (npr. u Njemačkoj), pa su tek zatim “legalizirani”.⁵⁹ Odredba prema kojoj takve diskusije između tužitelja i obrane ne obvezuju sud nipošto nije prepreka za sporazume jer takvu odredbu nalazimo i u Pravilu 62 *ter* PPD-a MKSJ-a te velikoj većini nacionalnih pravnih sustava.

Dodatni korak prema formaliziranju sporazuma o priznanju krivnje napravio je Ured tužitelja Međunarodnog kaznenog suda koji je 12. studenog 2020. objavio Smjernice za sporazume o priznanju krivnje (*Guidelines for Agreements Regarding Admission of Guilt*).⁶⁰ U tom se dokumentu najprije pojašnjava mogućnost davanja izjave o krivnji sukladno Pravilu 65 Pravila o postupku i dokazima te opcije koje sudu stoje na raspolaganju u tom slučaju. Naravno, središnje pitanje Smjernica predstavlja razmatranje pregovora radi sklapanja sporazuma

⁵⁶ Komentari Sama Mullera, koordinatora tima za pripremu MKS-a na ICLN Conference, *Establishing the International Criminal Court*, koja se održala u Haagu, 16. – 18. prosinca 2002., citirano prema: Combs, *Guilty Pleas*, *op. cit.* u bilj. 17, str. 2 – 3 i 230. Realnost jest da su države stranke Rimskog statuta, koje su omogućile postojanje Suda, ograničene u onome što mogu ponuditi njegovu proračunu. Pati upozorava kako financijsku situaciju dodatno pogoršava činjenica da Sjedinjene Države, koje obično imaju lavovski udio u financiranju međunarodnih pothvata povezanih s mirovnim i humanitarnim naporima, nisu stranka Rimskog statuta i stoga ne doprinose njegovu proračunu. S obzirom na te poteškoće, smatra da bi bilo mudro da se MKS okrene alternativnim načinima, poput sporazumijevanja o krivnji, u rješavanju slučajeva. Pati, *op. cit.* u bilj. 14, str. 287 – 288.

⁵⁷ Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 5/2001, 12/2013.

⁵⁸ Rules of procedure and evidence, Official Records of the Assembly of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court, First session, New York, 3-10 September 2002 (ICC-ASP/1/3 and Corr.1), part II.A.

⁵⁹ Vidi Rauxloh, *Formalization of Plea Bargaining in Germany*, *op. cit.* u bilj. 21, str. 316 – 320.

⁶⁰ International Criminal Court, The Office of the Prosecutor, *Guidelines for Agreements Regarding Admission of Guilt*, listopad 2020.

o priznanju krivnje između tužiteljstva i optuženika. Polazi se od gore opisane odredbe Pravila 65(5), koja se tumači tako da “implicitno autorizira” sklapanje sporazuma o priznanju krivnje te se na općenit način navode brojne prednosti sklapanja sporazuma. No, o brojnim mogućim nedostacima sklapanja sporazuma o priznanju krivnje gotovo da nema ni riječi, iz čega se može izvući zaključak o vrlo blagonaklonom stavu Ureda tužitelja prema sklapanju nagodbi.

Smjernice navode osam elemenata koje pritom valja uzeti u obzir:

- 1) sporazum mora biti u skladu sa svrhom Rimskog statuta i ciljevima Ureda tužitelja (par. 18)
- 2) okrivljenik mora prihvatiti odgovornost za počinjena djela, što doprinosi konačnosti utvrđenja te daje i određenu zadovoljštinu žrtvama (par. 19)
- 3) u pogledu vrste sporazuma, pravilo bi trebalo biti pregovaranje samo o priznanju krivnje za sve (potvrđene) točke optužbe, a odustajanje od pojedinih točaka optužnice u zamjenu za priznanje preostalih moglo bi biti prihvatljivo samo u iznimnim slučajevima, ali pazeći da to ne dovede do povlačenja ili izmjena optužbi za zločine koji su tradicionalno nedovoljno procesuirani (par. 20)
- 4) suradnja s Uredom tužitelja je vrlo važna jer priznanje krivnje može biti prilika da okrivljenik pruži informacije značajne za istrage u drugim predmetima i protiv drugih okrivljenika (par. 21)
- 5) tužitelj se može složiti da preporučiti točno određenu sankciju ili raspon sankcije (ili da im se ne protivi), pri čemu mora voditi računa o okolnostima iz čl. 78. Statuta te Pravila 145 PPD-a MKS-a, uključujući i olakotne i otegotne okolnosti (par. 22)
- 6) budući da sporazum o priznanju krivnje skraćuje suđenje izbjegavanjem opsežnog dokaznog postupka, to može imati negativne posljedice na utvrđenje činjenica. Stoga sporazum treba sklopiti samo u situaciji u kojima je priznanje dovoljno iscrpno i sukladno ostalim postojećim dokazima tako da se može zaključiti da su činjenice ipak u potpunosti utvrđene (par. 23 i 24)
- 7) treba utvrditi postojanje pozitivnog utjecaja sporazuma i izbjegavanja rasprave na žrtve i svjedoke (par. 25 i 26)
- 8) prihvatljivost sporazuma je veća ako to nalaže potreba postizanja učinkovitosti u korištenju resursa Suda (vremena, novca, osoblja, dvorana itd.) (par. 27).

Iako razmatranje svih aspekata Smjernica prelazi okvire ovog rada, u nastavku će biti dan kratak osvrt na njihovu ulogu i sadržaj. U situaciji u kojoj su pravila Statuta i PPD-a MKS-a o sporazumima o priznanju krivnje podnor-

mirana, a smatra se da su oni mogući, Smjernice u jednom dijelu popunjavaju normativnu prazninu oko toga što može biti predmet sporazuma. S druge strane, ona navode i čimbenike koje će Ured tužitelja MKS-a uzimati u obzir prilikom odlučivanja o sklapanju sporazuma, što će biti od velike pomoći u radu tužiteljima, ali i okrivljenicima i njihovim braniteljima. Pritom je riječ o raznolikim čimbenicima, koji nisu rangirani po važnosti, i tek će buduća praksa MKS-a (ako je bude) omogućiti njihovo vrednovanje. Treba reći i da javno objavljivanje čimbenika omogućuje znanstvenu i stručnu raspravu o njima, što bi također trebalo doprinijeti njihovom daljnjem razvoju, ali i razvoju sporazuma o krivnji u međunarodnom kaznenom pravosuđu.

3. USKLAĐENOST SPORAZUMA S MEĐUNARODNIM PRAVOM I CILJEVIMA MEĐUNARODNOG KAZNENOG PRAVOSUĐA

3.1. Usklađenost sporazumnih presuda s konvencijskim obvezama progona međunarodnih zločina

Iznimno važno pitanje, nipošto ne samo teorijsko, jest ono o usklađenosti nagodbi u postupcima pred međunarodnim kaznenim sudovima s međunarodnim pravom, odnosno s nekim od najznačajnijih međunarodnih ugovora. Naime, “postoji više međunarodnih kaznenopravnih ugovora koji ... ne pružaju samo osnovu državama i međunarodnim organizacijama da izvršavaju univerzalnu jurisdikciju za procesuiranje počinitelja, već također zahtijevaju da se takve osobe kazneno gone i da izrečena kazna bude proporcionalna težina zločina”.⁶¹ Scharf kao primjere navodi Ženevske konvencije iz 1949. godine, Konvenciju o genocidu iz 1948. godine te Konvenciju UN-a o zabrani mučenja i drugog okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja iz 1984. godine.⁶²

U kontekstu sporazumnih presuda pred međunarodnim kaznenim sudovima postavlja se pitanje obvezuju li navedene konvencije i međunarodne kaznene sudove te jesu li stoga sporazumi o optužbi, u kojima se odustaje od nekih optužbi za međunarodne zločine, u suprotnosti s konvencijskim obvezama. U tom pogledu ističe se da ne bi bila riječ o kršenju obveze u slučajevima kada se sporazum koristi kako bi se dobilo svjedočenje ili dokazi protiv okrivljenika višeg ranga ili veće odgovornosti, dok se odustajanje od optužbe za genocid vjerojatno ne bi moglo smatrati sukladnim konvencijskim zahtjevima.⁶³ Takav

⁶¹ Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1074 – 1075 (vlastiti prijevod).

⁶² *Ibid.*

⁶³ Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1075.

pristup mogao bi se ocijeniti srednjim putem koji nastoji pomiriti konvencijske zahtjeve za kažnjavanjem s realnošću prikupljanja dokaza i vođenja postupaka pred međunarodnim kaznenim sudovima, iako mu se može uputiti kritika da ne uzima u obzir financijska i vremenska ograničenja rada *ad hoc* međunarodnih kaznenih sudova.

No, u prilog mogućnosti sporazumnih presuda za najteže zločine kao što je genocid iznosi se drugi argument, a taj je da statuti međunarodnih kaznenih sudova uključuju samo materijalne odredbe Ženevskih konvencija, Konvencije o genocidu i Konvencije o mučenju, ne i procesne aspekte koji zahtijevaju kazneno gonjenje.⁶⁴ Kako konvencije obvezuju samo države, tako ni sklapanje sporazuma o optužbi koji uključuje odustanak od optužbi za međunarodne zločine nije tehnički kršenje konvencijske obveze progona i kažnjavanja.⁶⁵ Dosadašnja praksa sporazumnih presuda pred MKSJ-om, u kojima se odustajalo od optužbi za genocid, kao u slučaju Plavšić, potvrđuje da je riječ o prihvaćenom stavu. Stoga se može izvući zaključak o povoljnijem položaju okrivljenika, odnosno većoj mogućnosti izbjegavanja osude za međunarodne zločine sklapanjem sporazuma, u postupcima pred međunarodnim kaznenim nego pred nacionalnim sudovima.

3.2. Specifični ciljevi međunarodnog kaznenog pravosuđa i utjecaj sporazumnih presuda na ostvarenje tih ciljeva

Prilikom propisivanja mogućnosti sklapanja nagodbi u kaznenim postupcima u nekom pravnom poretku nužno je voditi računa o usklađivanju ili pomirenju ciljeva nagodbi s ciljevima koji se postižu djelovanjem pravosuđa. Nacionalna kaznena pravosuđa nastoje zaštititi društvo od kriminala kažnjavanjem počinitelja u postupku vođenom uz puno poštovanje prava okrivljenika i drugih sudionika u kaznenim postupcima. Zadaća međunarodnih sudova općenito, pa tako i međunarodnih kaznenih sudova, jest unaprijeđenje poštovanja ljudskih prava, u prvom redu prava okrivljenika. U idealnom slučaju međunarodni bi sudovi trebali biti uzor nacionalnim sudovima i vodič prilikom tumačenja odredbi međunarodnog prava o ljudskim pravima.

Međunarodno kazneno pravosuđe može steći legitimitet samo ako su suđenja koja se vode pred međunarodnim kaznenim sudovima pravična, tj. samo ako se presuda donese uz puno poštovanje strogih pravila dokazivanja i poštovanje prava optuženika.⁶⁶ U usporedbi s nacionalnim sudovima, dužnost poštovanja

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Rauxloh, *Plea bargaining in international criminal justice*, op. cit. u bilj. 39, str. 7.

temeljnih procesnih prava optuženika još je važnija u postupcima pred međunarodnim kaznenim sudovima zbog njihove dodatne funkcije promicanja ljudskih prava. Međutim, sklapanjem sporazuma kojim priznaje krivnju okrivljenik se odriče svojih prava u kaznenom postupku. Motivacija za to je što okrivljenici često smatraju da koristi od sklapanja sporazuma pretežu nad negativnim posljedicama, pa i gubitkom procesnih prava.⁶⁷

Ne smije se zaboraviti ni učinak sporazuma o priznanju krivnje na žrtve najtežih međunarodnih kaznenih djela. Na pitanje je li sklapanje sporazuma o krivnji u interesu žrtava nije lako jednostavno i jednoznačno odgovoriti “budući da bi isti sporazum između obrane i tužiteljstva mogao imati vrlo različite učinke na različite žrtve”.⁶⁸ Prva prednost je ta što priznanje krivnje pošteđuje žrtve svjedočenja na suđenju, čime se izbjegava dugo putovanje, ne ugrožava se sigurnost svjedoka i njihovih obitelji, a čak i kada to nije slučaj, izbjegava se sekundarna, postupovna viktimizacija uslijed ponovnog proživljavanja doživljene traume zbog kaznenog djela.⁶⁹ S druge strane, nužno je istaknuti kako određen broj žrtava kaznenih djela za koja su nadležni međunarodni sudovi ima drukčiju percepciju vlastitog sudjelovanja u tim suđenjima. Za njih sudjelovanje u postupcima može biti važno za iscjeljenje i povratak snage, dok im se izbjegavanjem suđenja uskraćuje platforma koja omogućuje da javnosti iznesu svoju priču.⁷⁰

Međunarodno kazneno pravosuđe ima i neke dodatne ciljeve, odnosno zadaće koje bi trebalo ispuniti. Scharf tako ističe da su osnivači *ad hoc* međunarodnih kaznenih sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruandu vjerovali da će pripisivanje odgovornosti dužnosnicima visokog ranga i otkrivanjem načina manipulacije ljudima da čine zločine pomoći da se prekine krug nasilja.⁷¹ Žrtvama bi to olakšalo da na kraju oprostite ili se barem pomire s bivšim susjedima, a promoviralo bi i političku katarzu, “omogućavajući novom vodstvu da se distancira od diskreditirane nacionalističke politike iz prošlosti”.⁷²

Ciljevi međunarodnog kaznenog pravosuđa koji se obično navode na prvom mjestu su uspostava mira na nekom području i pomirenje među sukobljenim stranama. I MKSJ i MKSR osnovalo je Vijeće sigurnosti prema poglavlju VII.

⁶⁷ *Ibid.*, str. 7 – 8.

⁶⁸ *Ibid.*, str. 12 (vlastiti prijevod).

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *Ibid.*, str. 13. O stavovima žrtava međunarodnih *ad hoc* sudova vidi i: Hodžić, R., *Living the legacy of mass atrocities: victims' perspectives on war crimes trials*, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 8, br. 1, 2010., str. 113 – 136.

⁷¹ Scharf, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1072.

⁷² *Ibid.*

Povelje UN-a kao mehanizme međunarodnog mira i sigurnosti.⁷³ Također, u preambuli Rimskog statuta kojim se uspostavlja MKS piše da “takva teška kaznena djela prijete svjetskome miru, sigurnosti i dobrobiti”. Rauxloh ispravno primjećuje kako pregovaranje o krivnji ima “potencijal unaprijediti mir i pomirbu između sukobljenih strana zbog rezultirajućeg priznanja krivnje počinitelja” te smatra kako i javno priznanje stradanja žrtava može imati neizmjernu vrijednost za ostvarenje tog cilja.⁷⁴ Suprotno tomu, Clark argumentira zašto su tvrdnje da sporazumi pomažu pomirenju utvrđivanjem istine manjkave. Ona navodi da će one potaknuti pomirenje samo ako istina koju iznose bude priznata, što nije bio slučaj u bivšoj Jugoslaviji.⁷⁵ Kao drugo navodi da je u pravilu riječ o nepotpunoj istini jer se u sporazumima o krivnji tužitelj slaže s povlačenjem određenih točaka optužbe, a ako je riječ o povlačenju optužbi za genocid, to će vjerojatno prije razljutiti nego ozdraviti pogođene zajednice.⁷⁶ Naravno, pregovori tužiteljstva s okrivljenikom o priznanju krivnje, osobito ako uključuju odustajanje od pojedinih točaka optužnice, nameću i šire pitanje diskrecijskih ovlasti tužiteljstva međunarodnih kaznenih sudova u vršenju kaznenog progona za najteža kaznena djela za koja su međunarodni sudovi nadležni. Pitanje u kojoj mjeri tužiteljska diskrecija i eventualno odustajanje od progona u cjelini ili od određenih točaka optužnice može pomoći uspostavi mira na određenom području vrlo je kompleksno.

Jedan od najvažnijih specifičnih ciljeva međunarodnog kaznenog pravosuđa, iako prijeporan, svakako je utvrđivanje točne povijesne istine, odnosno “točnog i javno dostupnog povijesnog zapisa”.⁷⁷ Nagodbe u postupcima pred međunarodnim kaznenim sudovima na utvrđivanje povijesne istine mogu utjecati dvojako. S jedne strane, izostavljanje pojedinih točaka iz optužnice kao rezultat pregovora o optužbi svakako negativno doprinosi utvrđenju točnog činjeničnog stanja, a

⁷³ U Prvom godišnjem izvješću 1994. godine prvi predsjednik MKSJ-a Antonio Cassese izjavio je da se “uloga Tribunala ne može prenaslagasiti. Daleko od toga da je vozilo za osvetu, to je oruđe za promicanje pomirbe i obnovu istinskog mira.” (UN dok. IT/68, od 28. srpnja 1994., par. 16.), citirano prema: Clark, J. N., *Plea bargaining at the ICTY: guilty pleas and reconciliation*, *European Journal of International Law*, vol. 20, br. 2, 2009., str. 417.

⁷⁴ Rauxloh, *Plea bargaining in international criminal justice*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 6.

⁷⁵ Clark, *op. cit.* u bilj. 73, str. 428.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ Rauxloh, R. E., *Negotiated history: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining*, *International Criminal Law Review*, vol. 10, br. 5, 2010., str. 742. “Samo istina može očistiti etničku i vjersku mržnju i započeti proces iscjeljenja”, izjava predstavnice SAD-a Madeleine Albright od 25. svibnja 1993. (UN SCOR, 48th session, 3217th meeting UN Doc. S/PV3217), citirano prema: *ibid.*, str. 739.

time i povijesne istine u presudama međunarodnih tribunala. S druge strane, u nekim situacijama sporazumi mogu doprinijeti utvrđivanju činjeničnog stanja ne samo u odnosu na događaje za koje je okrivljenik sam optužen, već i u odnosu na neke druge događaje kad je rezultat sporazuma iskazivanje tog okrivljenika kao svjedoka optužbe i u odnosu na druge okolnosti.⁷⁸

Važno je istaknuti kako kaznena djela za koja su nadležni međunarodni kazneni sudovi nisu pojedinačni slučajevi nepravda u uređenom sustavu u kojem velika većina građana poštuje pravni poredak i zakone. Naprotiv, takva kaznena djela u određenom su trenutku u određenom društvu postala pravilo i način ponašanja, izričito naložena ili prešutno odobrena od strane najviših nositelja vlasti u određenoj državi ili na određenom prostoru.⁷⁹ Kršenja ljudskih prava i činjenje kaznenih djela u takvim su situacijama redovita pojava, često u okviru sukoba između različitih nacionalnih, etničkih ili vjerskih grupa koji još nije završen ni u vrijeme početka rada međunarodnih kaznenih sudova nadležnih za te događaje. Međunarodno kazneno pravo ima cilj "zamijeniti nekažnjavanje odgovornošću, prekinuti ciklus etničkog nasilja i odmazde, olakšati pomirenje i izvesti krivce pred lice pravde u pravičnom suđenju i tako obnoviti vladavinu prava" te stoga sud mora pridonijeti i uspostavljanju mira i pomirenja te podržati obnovu društva.⁸⁰

4. ZAKLJUČAK

Postupci pred suvremenim međunarodnim i internacionaliziranim kaznenim sudovima u pravilu predviđaju i sporazume o priznanju krivnje. Pravila o tome na međunarodnoj razini razvila su se u prvom redu kroz praksu MKSJ-a, što je kasnije kodificirano u njegovim Pravilima o postupku i dokazima, i MKSR-a. MKSJ slijedi model sporazumnih presuda na temelju potvrdnog očitovanja o krivnji (*plea agreement*) po uzoru na angloamerički pravni sustav. S druge strane, za potrebe Međunarodnog kaznenog suda razvijen je sustav sporazuma na temelju priznanja krivnje (*admission of guilt*), koji je pod većim utjecajem kontinentalne pravne tradicije. Taj sustav nije normativno uređen i nije do sada primijenjen u praksi, tako da se donedavno o mogućnosti sporazuma moglo zaključiti samo

⁷⁸ Sporazumi o krivnji pred MKSJ-om rasvijetlili su događaje u logoru Sušica u Vlasenici, zatim masakr prijedorske policije nad više od 200 muškaraca te događaje oko Srebrenice u srpnju 1995. te stoga Tieger i Shin ističu da bi povijesni podaci bili znatno siromašniji bez ovih slučajeva. Tieger; Shin, *op. cit.* u bilj. 36, str. 671.

⁷⁹ Rauxloh, *Plea bargaining in international criminal justice, op. cit.* u bilj. 39, str. 3.

⁸⁰ *Ibid.*

na temelju negativne odredbe da bilo kakvi dogovori ili sporazumi glede izmjene optužbi, priznanja krivnje ili kazni koje bi se trebale izreći ne obvezuju Sud (čl. 65. st. 5. Statuta MKS-a), a sada i putem Smjernica za sporazume o priznanju krivnje Ureda tužitelja MKS-a. Bez obzira na to, sporazumijevanje pred MKS-om i dalje je pravno neregulirano i to je velik nedostatak u odnosu na postupak pred MKSJ-om.⁸¹

Usporedba dvaju sustava sporazuma o priznanju krivnje pred međunarodnim kaznenim sudovima pokazuje velike sličnosti, ali u jednom dijelu i bitnu razliku. Tako proizlazi da je u obama sustavima moguće sporazumijevanje o optužbi i o sankcijama te sud nije vezan sporazumom. Sličnosti postoje i u odnosu na pretpostavke za valjanost očitovanja: okrivljenik treba razumjeti prirodu i posljedice očitovanja/priznanja i ono treba biti dobrovoljno.⁸² Daljnja sličnost je i u tome da očitovanje treba biti potkrijepljeno činjenicama slučaja. U tom dijelu postoji određena razlika jer Statut MKS-a propisuje strože kriterije: traži da sud utvrdi da je priznanje zajedno sa svim dodatnim dokazima dostatno za utvrđenje svih pravno relevantnih činjenica kaznenog djela, dok se PPD MKSJ-a zadovoljava time da priznanje nije suprotno neovisnim indicijama ili da ne postoji bitno neslaganje između stranaka u pogledu činjenica.

Ipak, najveća razlika između sustava je u ovlasti MKS-a da prilikom odlučivanja o prihvaćanju sporazuma u obzir uzima i interes pravde, osobito žrtava, te može od tužitelja zatražiti dodatne dokaze ili čak ne prihvatiti priznanje krivnje ako smatra da je potrebno da se bitne činjenice potpunije iznesu. Iako takvo dodatno jamstvo zaštite interesa pravde može otkloniti neke od prijedora povezanih s primjenom sporazuma o priznanju krivnje, važno je upozoriti kako sporazumi u praksi mogu zaživjeti samo ako sud u najvećem broju slučajeva prihvati sporazume, odnosno sadržaj oko kojeg su se dogovorili tužiteljstvo i obrana. Svako učestalije odbijanje sporazuma od strane suda dovodi do obeshrabrivanja stranaka, u prvom redu okrivljenika, na sklapanje sporazuma, što se može vidjeti na primjeru MKSR-a koji je često zanemarivao prijedlog sankcije

⁸¹ Kao primjer može se navesti da nije propisana obveza objave sporazuma sudu, kako je to propisano pravilom 62 ter (C) PPD-a MKSJ-a, koje sigurno pridonosi transparentnosti cijelog postupka.

⁸² U postupku pred MKS-om ne traži se da očitovanje bude nedvosmisleno, ali je već spomenuto da se smatra da je to sadržano u pretpostavci da okrivljenik mora razumjeti prirodu i posljedice očitovanja/priznanja. MKS u tom dijelu dodatno štiti okrivljenika propisivanjem da priznanje treba biti dano nakon dovoljnih konzultacija s braniteljem.

iz sporazuma te izricao (strože) sankcije prema vlastitoj procjeni.⁸³ U tom pogledu treba istaknuti da posljedica takvog uređenja može biti slabija primjena sporazuma o priznanju krivnje u praksi MKS-a ili čak njihov potpuni izostanak.

Već je spomenuto da postoje prijepori oko primjene sporazuma o priznanju krivnje u nacionalnim pravnim sustavima, a da primjena takvih oblika dovršetka postupka pred međunarodnim sudovima nosi sa sobom dodatne kontroverze. Kritike koje se upućuju pregovorima o priznanju krivnje na međunarodnim kaznenim sudovima Turner dijeli u nekoliko grupa. Prvo, ustupci osobama optuženim za međunarodne zločine neprikladni su uzimajući u obzir težinu, karakter i velike razmjere zločina jer dovode do slabljenja “moralne poruke koju međunarodni sudovi namjeravaju poslati – da je međunarodna zajednica ogorčena i da će pred lice pravde dovesti one koji su odgovorni za počinjene zločine”.⁸⁴ Drugo, da se time ometa ostvarenje cilja otkrivanja istine o teškim međunarodnim zločinima te treće, da se nagodbama u pravilu ne poštuju interesi žrtava.⁸⁵ S druge strane, neki pobornici primjene pregovora o krivnji u međunarodnom kaznenom pravosuđu ističu kako takvo postupanje “nije samo po sebi u suprotnosti s ciljevima međunarodnog kaznenog pravosuđa te, ako su pravilno strukturirani i primijenjeni, ograničeni oblici sporazumijevanja o krivnji mogu pružiti važne koristi međunarodnim kaznenim sudovima”.⁸⁶

Dodatni argument u prilog sporazumu jest da se time oslobađaju resursi za istragu i kazneni progon više optuženika te istodobno povećava brzina i vjerojatnost kažnjavanja. Više istraživanja pokazalo je da vjerojatnost i izvjesnost kazne više odvraća nego sama težina kazne. I premda bi pregovaranje o krivnji moglo rezultirati blažim kaznama u odnosu na kazne koje bi se izrekle nakon provedene rasprave, ono smanjuje rizik da okrivljenici zbog složenosti suđenja pred međunarodnim sudovima izbjegnu kaznu, a može pružiti i važne informacije za progon drugih, odgovornijih počinitelja.⁸⁷

Iz iznesenog je jasno zašto su se, nakon početne nevoljkosti, pregovori o priznanju krivnje i sankciji počeli primjenjivati i u postupcima pred međunarodnim kaznenim sudovima. Dva su glavna razloga za to: a) opterećenost međunarodnih kaznenih sudova predmetima, kako opsegom predmeta tako

⁸³ Rauxloh, R. E., *Plea bargaining a necessary tool for the international criminal prosecutor*, *Judicature*, vol. 94, br. 4, 2011., str. 179.

⁸⁴ Turner, J., *Plea bargaining and international criminal justice*, *University of the Pacific Law Review*, vol. 48, br. 2, 2017., str. 239.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*, str. 240.

i iznimno opsežnom dokaznom građom koja uključuje brojne svjedoke te b) složenost kaznenih djela za koje se okrivljenici u međunarodnom kaznenom pravosuđu terete, uz teškoće u prikupljanju dokaza te posljedičnom potrebom za korištenjem sudionika tih događaja kao izvorom informacija i dokaza.⁸⁸ Iznimno važan element na koji se ne smije zaboraviti kad je riječ o radu međunarodnih kaznenih sudova općenito, pa tako i na sklapanje sporazuma o priznanju krivnje kao mehanizma koji ubrzava rad i povećava broj riješenih predmeta, jesu uvjeti i trajanje financiranja rada tih sudova. Financiranje takvih sudova od strane međunarodne zajednice, bilo da je riječ o dobrovoljnim ili obveznim doprinosima putem Ujedinjenih naroda, nije izvjesno i sigurno. Financijska ograničenja utječu na traženje alternativnih načina rješavanja predmeta.⁸⁹

S obzirom na sve navedeno, na kraju se može zaključiti da se o načelnoj prikladnosti primjene sporazuma o priznanju krivnje na međunarodnim kaznenim sudovima i dalje raspravlja, ali da razvoj, kao što se to u zadnjih tridesetak godina dogodilo i u nizu nacionalnih pravnih sustava, ide u smjeru prihvaćanja njihove primjene zbog prednosti koje donose. Konačna ocjena prikladnosti sporazumijevanja ovisit će o tome na koji će se način ono dalje razvijati, kako na normativnoj razini, tako i u praksi.⁹⁰ Ako se sporazumi budu primjenjivali, na ocjenu će utjecati jesu li na normativnoj razini osigurani te u praksi i primjenjivani zaštitni mehanizmi protiv sporazumnih presuda kojima se krše prava okrivljenika i žrtava te je li način na koji se primjenjuju u praksi u skladu s ciljevima međunarodnog kaznenog pravosuđa.

LITERATURA

- Bonačić, M., *Model internacionaliziranih kaznenih sudova: karakteristike i usporedba s ad hoc međunarodnim kaznenim sudovima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, br. 1, 2012., str. 31-73.
- Carlson, K., *Reconciliation through judicial lens: Competing legitimization framework in the ICTY's Plavsic and Babic judgments*, Denver Journal of International Law and Policy, vol. 44 br. 2, 2016., str. 281-322.

⁸⁸ Tieger; Shin, *op. cit.* u bilj. 36, str. 668 – 669.

⁸⁹ Pati, *op. cit.* u bilj. 14, str. 287.

⁹⁰ Moguće je i da sporazumi pred MKS-om nikad ne zažive u praksi i da takav stav zauzmu i osnivači budućih *ad hoc* sudova pa da se odustane od sporazuma o priznanju krivnje u međunarodnim kaznenim postupcima.

- Clark, J. N., *Plea bargaining at the ICTY: guilty pleas and reconciliation*, European Journal of International Law, vol. 20, br. 2, 2009., str. 415-436. <https://doi.org/10.1093/ejil/chp034>
- Combs, N. A., *Copping a plea to genocide: The plea bargaining of international crimes*, University of Pennsylvania Law Review, vol. 151, br. 1, 2002., str. 1-158. <https://doi.org/10.2307/3313008>
- Combs, N. A., *Guilty Pleas in International Criminal Law*, Stanford University Press, Stanford, 2007.
- Cook, J. A., *Plea Bargaining at the Hague*, The Yale Journal of International Law, vol. 30, br. 2., 2005., str. 473-506.
- Damaška, M., *Napomene o sporazumima u kaznenom postupku*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 1, 2004., str. 3-20.
- Damaška, M., *Negotiated Justice in International Criminal Courts*, Journal of International Criminal Justice, vol. 2, br. 4, 2004., str. 1018-1039. <https://doi.org/10.1093/jicj/2.4.1018>
- Diggelmann, O., *International Criminal Tribunals and Reconciliation: Reflections on the Role of Remorse and Apology*, Journal of International Criminal Justice, vol. 14, br. 5, 2016., str. 1073-1098. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqw055>
- Findlay, M., *Synthesis in trial procedures? The experience of international criminal tribunals*, International & Comparative Law Quarterly, vol. 50, br. 1, 2001., str. 26-53. <https://doi.org/10.1093/iclq/50.1.26>
- Garner, B. A. et al. (ur.), *Black's Law Dictionary*, Thomson Reuters, St. Paul, 2009.
- Gilliéron, G., *Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures*, u: Brown, D. K.; Turner, J. I., Weisser, B. (ur.), *The Oxford Handbook of Criminal Process*, Oxford University Press, Oxford, 2019., str. 703-728. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190659837.013.37>
- Guariglia, F.; Hochmayr, G., *Article 65*, u: Triffterer, O.; Ambos, K. (ur.), *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, C.H. Beck, Hart, Nomos, München, Oxford, Baden Baden, 2016. <https://doi.org/10.5771/9783845263571-1622>
- Hodžić, R., *Living the legacy of mass atrocities: victims' perspectives on war crimes trials*, Journal of International Criminal Justice, 2010, vol. 8, br. 1., 2010., str. 113-136. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqq008>
- Jackson, J.; M'Boge, Y., *The Effect of Legal Culture on the Development of International Evidentiary Practice: From the 'Robing Room' to the 'Melting Pot'*, Leiden Journal of International Law, vol. 26, br. 4, 2013., str. 947-970. <https://doi.org/10.1017/S0922156513000496>

- Kovarovic, K., *Pleading for justice: The availability of plea bargaining as method of alternative resolution at the International Criminal Court*, Journal of Dispute Resolution, vol. 2011, br. 2, 2011., str. 283-308.
- Krapac, D., *Međunarodno kazneno procesno pravo. Oris postupka pred međunarodnom kaznenim sudovima*, Narodne novine, Zagreb, 2012.
- Krstulović, A., *Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku*, Hrvatsko udruženja za kaznene znanosti i praksu i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2007.
- Maffei, S., *Negotiations on evidence and negotiations on sentence: adversarial experiments in Italian criminal procedure*, Journal of International Criminal Justice, vol. 2, br. 4, 2004., str. 1050-1069. <https://doi.org/10.1093/jicj/2.4.1050>
- Maviş, V., *Why Should the International Criminal Court Adopt Plea Bargaining*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt, vol. 5, br. 2, 2014., str. 459-488.
- Pati, R., *The ICC and the case of Sudan's Omar al Bashir: Is plea-bargaining valid option*, U.C. Davis Journal of International Law & Policy, vol. 15, br. 2, 2009., str. 265-328.
- Rauxloh, R. E., *Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle?*, Fordham International Law Journal, vol. 34, br. 2, 2011., str. 295-331.
- Rauxloh, R. E., *Negotiated History: The Historical Record in International Criminal Law and Plea Bargaining*, International Criminal Law Review, vol. 10, br. 5, 2010., str. 739-770. <https://doi.org/10.1163/157181210X527091>
- Rauxloh, R. E., *Plea bargaining a necessary tool for the international criminal prosecutor*, Judicature, vol. 94, br. 4, 2011., str. 178-185.
- Rauxloh, R. E., *Plea bargaining in international criminal justice – can the International Criminal Court afford to avoid trials?*, The Journal of Criminal Justice Research, vol. 1, br. 2, 2011., str. 1-25.
- Rauxloh, R., *Plea Bargaining in National and International Law*, Routledge, London, 2012. <https://doi.org/10.4324/9780203116128>
- Scharf, M. P., *Trading Justice for Efficiency: Plea-Bargaining and International Tribunals*, Journal of International Criminal Justice, vol. 2, br. 4, 2004. str. 1070-1081. <https://doi.org/10.1093/jicj/2.4.1070>
- Simic, O., *Bringing Justice Home – Bosnians, War Criminals and the Interaction between the Cosmopolitan and the Local*, German Law Journal, vol. 12, br. 7, 2011., str. 1388-1407. <https://doi.org/10.1017/s2071832200017363>
- Tieger, A.; Shin, M., *Plea Agreements in the ICTY: Purpose, Effects and Propriety*, Journal of International Criminal Justice, vol. 3, br. 3, 2005., str. 666-679. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqi040>

- Tomičić, Z.; Novokmet, A., *Nagodbe stranaka u kaznenom postupku – dostignuća i perspektive*, Pravni vjesnik, vol. 28, br. 3-4, 2012., str. 149-190.
- Turner, J. I.; Weigend, T., *Negotiated Justice*, u: Sluiter, G.; Friman, H.; Linton, S.; Vasiliev, S.; Zappalà, S., *International Criminal Procedure: Principles and Rules*, Oxford University Press, Oxford, 2013., str. 1376-1413.
- Turner, J., *Plea bargaining and international criminal justice*, University of the Pacific Law Review, vol. 48, br. 2, 2017., str. 219-246.
- Turudić, I.; Pavelin Borzić, T; Bujas, I., *Sporazum stranaka u kaznenom postupku – trgovina pravdom ili?*, Pravni vjesnik, vol. 32, br. 1, 2016., str. 121-153.
- Vogel, M., *Plea Bargaining under the Common Law*, u: Brown, D. K.; Turner, J. I., Weisser, B. (ur.), *The Oxford Handbook of Criminal Process*, Oxford University Press, Oxford, 2019., str. 729-760. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190659837.013.38>

Summary

Matko Pajčić*
Marin Bonačić**

PLEA AGREEMENTS IN PROCEDURES BEFORE
INTERNATIONAL CRIMINAL COURTS

Plea agreements between prosecutors and defendants, under which a defendant pleads guilty in exchange for a concession by the prosecutor, originated in the legal systems of the Anglo-American legal tradition. Although not originally envisaged, these agreements have also appeared before international and international criminal courts. This happened for the first time in the proceedings before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia at a time when the court was burdened with a large number of cases on the one hand, and pressure on the other to speed up its proceedings and complete its work. In further development, two basic models crystallized: agreements under the influence of the Anglo-American legal tradition and agreements under the greater influence of the continental legal tradition. The paper discusses the basic features of these two models and their similarities and differences. In addition, the compatibility of the agreement with the objectives of international criminal justice is being considered.

Keywords: plea agreement; plea bargaining; charge bargaining; sentence bargaining; international criminal justice

* Matko Pajčić, Ph. D., Assistant Professor, Faculty of Law, University of Split, Domovinskog rata 8, 21000 Split; matko.pajcic@pravst.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0657-1245

** Marin Bonačić, Ph. D., Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; marin.bonacic@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9951-0921